

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för Socialt arbete
Familjeterapeuterna Korsvägen AB
ZAU 250 HT-06

**”Unga” fosterpappor –
Är socialtjänsten redo för de nya
fosterpapporna?**

**B- uppsats av:
Christer Emilson
Karin Särka**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	1
2. Syfte och frågeställningar.....	1
3. Forskning.....	1
3.1 Ingrid Höjer.....	1
3.2 Robbie Gilligan.....	2
3.3 Simon Newstone.....	3
4. Metod.....	4
4.1 Urval.....	4
4.2 Våra teman/frågeguide.....	5
4.3 Fokusintervjuns genomförande.....	5
4.4 Transkription.....	6
4.5 Gruppens sammansättning.....	6
5. Resultat och analys.....	7
5.1 Hur blev du fosterpappa?.....	7
5.2 Hur påverkar fosterförälderskapet parförhållandet avseende:	
• Hushållsarbetet	
• Förvärvsarbetet	
• Ansvarsfördelning.....	8
5.2.1 Hushållsarbetet.....	8
5.2.2 Förvärvsarbetet.....	9
5.2.3 Ansvarsfördelning.....	9
5.2.4 Sammanfattning.....	10
5.3 Vad är lätt och vad är svårt i rollen som fosterpappa?	10
5.4 Är fosterpappor en outnyttjad resurs?.....	12
6. Slutdiskussion.....	12
Referenser.....	15

Bilagor:

1. Mail till familjehemssekreterarna i Göteborgs Stad
2. Inbjudan till fosterpapporna

1. Inledning

Detta paper handlar om dagens fosterpappors roll och funktion inom en fosterfamilj och för de familjehemsplacerade barnen.

Vi är två familjehemssekreterare som arbetat i ett flertal år inom yrket. Vi har dessutom arbetat i team vid utredande av familjehem, handledning av familjehem etc. Vi trivs bra i vårt samarbete och då vi är av olika kön har vi känt oss i balans med våra familjehem.

Under årens lopp har vi märkt ett större deltagande av fosterpapporna i uppgiften kring det familjehemsplacerade barnet. Det visar sig genom att de deltar i större utsträckning vid hembesök, vid umgängen, möten och samtal. Vi tycker oss också märka ett större deltagande i den direkta uppfostran av barnen, ett deltagande med mera ansvar och lika uppgifter för båda makarna. Vi kan också märka att fosterpapporna ibland verkar med ”odramatiska” i sitt förhållningssätt.

Vi kan tänka oss att papparollen förändrats något under senare år med större delaktighet i barnens uppväxt och uppfostran generellt, men kanske också att rollen som fosterpappa förändrats en del. Vi kan också tänka oss att socialtjänstens signaler påverkat fosterpapporna att bli mer aktiva. I ett traditionellt familjehem med två makar betraktas båda som lika viktiga att utreda, utbilda och ha en levande kontakt med efter en placering av ett barn.

2. Syfte och frågeställningar

Vi har båda en positiv syn på fosterpappors deltagande i familjehemsarbetet. Vi är nyfikna på hur fosterpappor ser på sin egen roll som fosterpappor, för barnen och i familjen. Vi är nyfikna på om våra iakttagelser stämmer om männens deltagande i uppdraget som familjehem är i en förändringsfas.

Vi har inte funnit att det är så mycket skrivet eller forskat kring män som fosterföräldrar och mycket har några år på nacken.

Tre forskares arbeten har emellertid fångat vårt intresse och utgör avstamp i detta paper. Det är Ingrid Höjer, ”Familjens inre liv” från 2001, Robbie Gilligan, ”Men as foster carers, A neglected resource?” från 2000 och Simon Newstones reflektioner ”Men who foster” från 2004

Syftet med vårt paper är att:

- Utifrån Höjers beskrivning av den svenska fosterpappan från slutet av 1990-talet har förändrat sig något med avseende på roll och uppgifter som fosterförälder.
- Utifrån Gilligan och Newstones arbeten se om deras slutsatser om engelska män som fosterföräldrar stämmer även på svenska fosterpappor

3. Forskning

3.1 Ingrid Höjer

Ingrid Höjers avhandling ”Fosterfamiljens inre liv” (2001) fokuserar sig på familjehemmet i sin helhet. Höjer har inte specifikt undersökt fosterpapporna mer än i någon enskild fråga. Det är också familjens struktur och orientering som har varit ledstjärna för henne mer än makarna som individer.

När det gäller motivet att bli fosterförälder finns en övervikt i att det är kvinnorna som har varit initiativtagare till detta. Männens delaktighet har varit en mer successiv process som båda upplever om positivt för förhållandet. Uppdraget som familjehem har inneburit att mannen blivit mer delaktig och

aktiv i familjens inre liv. Man har också kommit att reflektera mera kring sina roller som pappa-mamma och man-kvinna och på det sättet kommit närmare varandra.

Enligt Ingrid Höjer beskriver familjerna sig som tämligen traditionella avseende arbetsfördelningen i hemmet. Kvinnan ansvarar för barn och hem medan mannen har andra ansvarsområden utanför hemmet. Båda parter uttrycker att de är nöjda med detta. Enligt Höjer har familjerna en självbild av att de lever ett gott liv där det finns ett överskott av kompetens i omsorg och barnperspektiv.

3.2 Robbie Gilligan

Gilligan konstaterar att forskning om faders betydelse för barns utveckling är ett tämligen outforskat område, men att det börjar synas lite mer nu inom forskningen. Han hänvisar till forskare som Flouri (2005) och Grossman (2002) som har gjort studier som påvisar tydliga samband mellan barn och ungdomars positiva sociala utveckling och välmående och faders aktiva deltagande i barnens liv.

När det gäller forskning kring fosterpappors betydelse för barns utveckling har ännu mindre skrivits. Hänvisar han till forskare som Denuwelaere (2005), Schofield (2003) och Höjer (2004). De har beskrivit fosterpapporna som att ”de har en kraftfull roll, är viktiga för barnens välmående och är en viktig partner i fostringsarbetet tillsammans med sin maka.”

Enligt Gilligan konstaterar Rhodes, Orme och Mc Surdy (2003) att socialtjänsten i viss mån underskattar fosterpappornas betydelse i omvårdnadsarbetet med de placerade barnen och att mycket av undersökningar inom området beskriver fostermammornas betydelse

Gilligan (2000) finner att fosterpappor på många sätt är osynliga i familjehemsvården. Han vill därför framhålla några faktorer som han menar visar på fosterpappornas betydelse:

1. Fosterpappans känslomässiga betydelse för det placerade barnet. I många fall har fosterbarn med sig upprepade negativa och ibland också våldsamma erfarenheter av män. Att då skapa en god relation till en fosterpappa kan vara av stor betydelse
2. Fosterpappans betydelse som manlig förebild för det placerade barnet. Genom att ge trygg omsorg, värme och säkerhet kan fosterpappor vara viktiga för barnets framtida utveckling
3. Fosterpappans betydelse som mentor för det placerade barnets sociala utveckling. I ett engagemang för att hitta goda fritidsaktiviteter
4. Fosterpappors syn på fosterföräldraskapet är en faktor för hur placeringen lyckas. Det är viktigt för utfallet av placeringen om fosterpappan är positivt inställd till uppdraget som familjehem.
5. Fosterpappans betydelse genom påverkan, stöd och hjälp till sin partner som fosterförälder. I denna aspekten har männen flera uppgifter bl a som respektgivare, skyddare och perspektivgivare.

Robbie Gilligan har i sitt intresse för fosterpappor också använt sig av fokusgrupper. Han har haft två grupper med fosterpappor och han har också haft tre workshopar det är främst i arbetet med dessa grupper han har sett att rädslan för att bli anklagad för sexuella övergrepp påverkar fosterpappor och att männen ser sig som en stödfunktion till kvinnan i uppdraget med placerade barn.

Vid en föreläsning av Robbie Gilligan under vår utbildning använde han sig av sin egen forskning som han kombinerade med den forskning som Gilligan Schofield gjort som hon kallar – Elements in providing a secure base in long-term foster care - detta har vi valt att översätta som Identifierbara framgångsfaktorer för familjehemsvård. De faktorer som han tar upp i sin föreläsning är:

- Erbjuder tillgänglighet
- Stödja en reflekterande process, erbjuda inlevelseförmåga från fosterföräldern
- Bygga självförtroende
- Stödja självständighet

- Erbjudna familjegemenskap

Av dessa punkter fastnar Robbie Gillian främst vid två punkter där han menar att fosterpappor har en viktig roll. De punkter han fastnar för är

- Bygga självförtroende
- Stödja självständighet

Han menar i sin föreläsning att dessa två delarna i ett barns utveckling är i hög utsträckning något där fosterpappor är viktiga, utifrån sin egen forskning ser han kopplingar mellan barnets förutsättningar att bli självständigt och fosterpappans tillgänglighet som

- Förebild
- Erbjudna tid och uppmärksamhet
- Engagemang i hobbyer/fritid
- Erbjudna tillgång till socialt kapital i fosterpappans egna sociala nätverk

I detta sammanhang kom han till slutsatsen att fosterpappor är försummade men av stor vikt. Han menade vidare att fosterpappor är viktiga för att skapa en trygg och säker miljö för fosterbarnet. En annan viktig roll för fosterpappor enligt Gilligan är också att stödja sina fruar i uppdraget som fostermamma.

3.3 Simon Newstone

Vi har också läst en artikel av Simon Newstone. Han verkar i England som konsult inom området ”barn inom vården”, han har också intresserat sig särskilt för fosterpappor.

Newstone menar att det finns en del forskning som man kan dra slutsatser ifrån gällande vikten av att fosterpappor är engagerade i familjehemsuppdraget. En del forskning som handlar om fäder i allmänhet kan man också använda för att jämföra med forskning kring fosterpappor.

Bland de undersökningar som finns kan man se klara samband i hur stabil en placering är utifrån

fosterpappornas känslomässiga engagemang i barnet, hur beslutsfattandet sker i familjen om fosterpapporna är delaktiga på alla områden eller ej, när fosterpappan har varit aktiv i förberedelserna till placeringen, när fosterpapporna har en positiv inställning till socialarbetarna och till råd och stöd rörande det placerade barnet, när makarnas engagemang i uppdraget är jämställt och de har en lika stor delaktighet i vården och omsorgen runt barnet samt när fosterpapporna genomgår utbildning och medvetet reflekterar över sin fosterföräldrarroll i sitt samspel med barnet.

På motsvarande sätt menar Newstone att fosterpappornas förhållningssätt till uppdraget som familjehem kan påverka placeringen till att vara instabil genom att han är omotiverad eller bara svagt engagerad som fosterförälder. Samma konsekvens kan det få när han sällan eller aldrig deltar vid möten med socialtjänsten eller att han har lite eller ingen egen tid med det placerade barnet.

Newstone pekar samtidigt på att flera av de faktorer som är viktiga för en familjehemsplacering är samma som är viktiga för alla barn och som är generaliserbara till alla fäder.

4. Metod

I vår undersökning har vi valt att använda oss av en fokusgrupp. Detta är ett val som vi gjort av olika skäl där ett är tidsbrist, ett annat skäl är att vi var nyfikna på hur en grupp män skulle tala om detta ämne. Dessutom kändes det spännande att pröva en metod som vi inte tidigare var bekanta med.

Då vår undersökning inte skulle bli tillräckligt omfattande för att ge underlag för generella slutsatser såg vi också metoden med fokusgrupp som en möjlighet att fånga upp andra tankar och strömningar som skulle kunna finnas inom gruppen unga fosterpappor.

För att närma oss detta med fokusgrupp tog vi hjälp av Victoria Wibecks ”Fokusgrupper, Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod.” Vi fick belägg för att ämnet och syftet passade bra för en fokusgrupp och för att ha lagom gruppstorlek för att få en levande intervju behövde vi ha mellan 5 - 8 personer i fokusgruppen.

Man gör en distinktion mellan strukturerade och ostrukturerade fokusgruppsintervjuer¹. Ju mer moderatorn styr interaktionen i gruppen desto mer strukturerad kan den anses vara. En ostrukturerad fokusgruppsintervju innebär att gruppmedlemmarna i så stor utsträckning som möjligt får tala med varandra och inte med moderatorn. Det huvudsakliga syftet är att lyssna till vad gruppmedlemmarna själva tycker i ett visst ämne. Målet är en fri diskussion för att dels se interaktionen mellan gruppmedlemmarna dels förhoppningsvis komma åt föreställningar som kommer upp spontant. Strukturerade fokusgrupper kan med fördel användas när det ämne som skall diskuteras är mycket känsligt och deltagarna är sårbara, eller när syftet är att göra en utvärdering.

Vi valde ett mellanting mellan strukturerad och ostrukturerad fokusgruppsintervju. Vi ville ha en öppen diskussion där vi utgick ifrån de teman som vi själva ville få belysta. Vi lät dock inte gruppen helt fritt diskutera utan styrde upp den mot viss specifika delområden inom de givna temana.

4.1 Urval

När man planerar för hur en fokusgrupp skall sättas samman väljs personer i enlighet med projektets mål för att få ökad insikt och förståelse genom att på djupet studera vad ett mindre antal människor har att säga i en viss fråga. Till vår fokusgrupp ville vi ha fosterpappor födda 1966 och senare. Anledningen till att vi var intresserade av något ”yngre fosterpappor” var just för att se om det fanns någon skillnad i jämförelse med tidigare studier. Vi hade inget speciellt urval vad gällde typ av placeringsuppdrag eller under hur lång tid man varit fosterpappa.

För att nå gruppmedlemmar till fokusgruppen tog vi hjälp av våra kollegor i Göteborgs Stad. Vi skickade ut ett mail till alla familjehemssekreterare och förklarade att vi ville bjuda in de familjehemspappor som var födda 1966 och senare, se bilaga 1.

Våra kollegor var mycket hjälpsamma och vi fick snabbt in 31 namn på fosterpappor i önskad ålder. De var födda mellan 1966 och 1979.

Vi författade sedan en inbjudan, bilaga 2, som vi sände ut till samtliga 31 fosterpappor tillsammans med ett svarskuvert. Detta gav oss dock bara tre svar. Då vi närmade oss dagen för fokusgruppen insåg vi att vi var tvungna att ta en ytterligare kontakt med de inbjudna fosterpapporna. Vi valde att ringa dem för att spara tid. Detta gav oss ytterligare fyra deltagare. Fokusgruppen innehöll därmed sju deltagare.

När vi ringde till de inbjudna fosterpapporna var gensvaret avseende ämnet övervägande positivt. Flera av de inbjudna kunde inte komma av praktiska skäl som resa, tjänsteresa, tränare för fotbollslag den tiden, långt avstånd etc. men uttryckte att de gärna medverkar om det kommer något nytt tillfälle.

¹ Se Fokusgrupper av Wibeck s. 45ff

Av de 31 fosterpapporna som vi bjöd in var 13 från den stadsdelen där vi arbetar. Detta visade sig också i fokusgruppen där fyra av deltagarna var fosterpappor som någon av oss är familjehemssekreterare för. Vår slutsats runt detta är att relationen spelar roll för om man anmäler sig till ett samtal runt något som är så privat som föräldraskap.

Vi tror att vi hade fått fler deltagare om vi hade bett våra kollegor att ringa och prata med "sina" fosterpappor och kanske också att de hade fått anmäla sig till sina egna familjehemssekreterare. Detta kändes dock inte som en rimlig uppgift att lägga på våra kollegor. Diskussionen kan givetvis ha påverkats av att fyra av deltagarna har en löpande kontakt med oss två. Vi kan dock inte se några tydliga bevis för detta i samtalsmaterialet men vi kan heller inte utesluta att det har påverkat diskussionen.

4.2 Våra teman/frågeguide

Vår tanke var att inte ha allt för många teman utan att i stället få en mättnad i samtalet kring ett tema. Vi hade också bestämt oss för att inte ha allt för lång fokusgruppsintervju utan begränsade tiden till två timmar. Enligt vissa instruktioner är 30 minuter per tema ett riktvärde. Alltså skulle vi hålla oss till maximalt fyra teman. Vi enades om fyra tämligen öppna teman.

1. Hur blev du fosterpappa?
2. Hur påverkar fosterförälderskapet parförhållandet avseende:
 - Hushållsarbetet
 - Förvärvsarbetet
 - Ansvarsfördelningen.
3. Vad är lätt och vad är svårt i rollen som fosterpappa?
4. Är fosterpappor en outnyttjad resurs?

Frågetema 1 var vår öppningsfråga som skulle vara en mjukstart för att lära känna varandra och för att skapa en gemenskap, men också för att belysa fosterpappornas delaktighet i beslut och motivbeskrivning.

Frågetema 2 har sin grund i Höjers beskrivningar i sin avhandling om fosterfäders delaktighet och ansvarstagande i familjehemsplaceringar.

Frågetema 3 och 4 har färgats av Gilligans och Newstones tankar och forskning kring engelska fosterfäder.

4.3 Fokusintervjuns genomförande

Vi inbjöd våra deltagare en vardagkväll mellan 18.00 och 20.00. Lokalen var vårt socialkontor och vi bjöd på kaffe och te med fralla. Detta var deltagarnas enda kompensation för kvällens möte.

För att dokumentera diskussionen valde vi videoinspelning i kombination med anteckningar. Deltagarna samtyckte till videoinspelning och vi upplevde inte att det påverkade samtalet. Vi informerade också om att vi endast var intresserade av det faktiska samtalet och inte av den ordlösa interaktionen.

Vi bestämde innan att en av oss skulle vara samtalsledare och en av oss skulle föra anteckningar. I verkligheten visade det sig att vi båda kom att hålla i samtalet.

När vi hade satt oss gav vi deltagarna en fylligare bild av varför vi hade bjudit in dem än vad som framgick i inbjudan. Vi gjorde också en presentation av oss själva och vad som hade inspirerat oss till detta ämnet.

I instruktionen till gruppen betonades att alla svar är bra, det finns inget rätt eller fel och att vi ville att deltagarna främst skulle prata med varandra.

Gruppens medlemmar var mycket respektfulla mot varandra och alla var delaktiga. De lyssnade på varandra på ett aktivt sätt och lät alla prata till punkt. Klimatet i gruppen var också tillåtande, reflekterande och professionellt. Vi la särskilt märke till att alla, utan att det hade ingått i instruktionen, hade ett respektfullt förhållningssätt till vad de berättade om sina familjer och sina placerade barn.

Som samtalsledare var det enkelt att hålla tiden och klimatet i gruppen medverkade till en följsamhet där det var lätt att bedöma när ett tema var uttömt och det var dags för nästa.

4.4 Transkription

Vi videoinspelade fokusgruppen och hade i förväg bestämt oss för hur vi skulle använda materialet. Vårt val av videokamera gjordes enbart utifrån att vi saknar en bandspelare. Vi hade inte för avsikt att studera eller analysera interaktionen mellan deltagarna. Vi har inte heller lagt in några sådan aspekter i transkriptionen.

Någon dag senare satt vi oss för att bearbeta materialet. Det finns olika transkriptionsnivåer. Vi har valt att göra en skriftspråknormerad transkriptionsnivå². Vi har skrivit ut samtalet med fullständiga meningar, vårt syfte har inte varit att vara helt ordagranna utan att återge det huvudsakliga innehållet i det som sägs.

Genom att använda videokameran som inspelningsutrustning fick vi en lättare uppgift när vi gjorde transkriptionen eftersom vi kunde se vem som talade.

4.5 Gruppens sammansättning

I gruppen ingår sju män. De är svenska och födda mellan 1966 och 1979. De är alla gifta och bor i villor inom Stor-Göteborg. Totalt finns i gruppen 20 biologiska barn.

I gruppen finns olika typer av uppdrag representerade, både släktingplaceringar samt kontrakterade familjer, det finns också tydliga uppväxtplaceringar och familjer som har barn som placerats i låg- och mellanstadie åldern. Barnen som är placerade är mellan tre månader och 19 år gamla.

5. Resultat och analys

² Se Fokusgrupper av Wibeck s. 81 ff

För att analysera materialet i undersökningen har vi gått igenom transkriptionen med fokus på de olika temana vi hade satt upp inför fokusgruppen. Eftersom formen på fokusgruppen var att hålla den tämligen ostrukturerade är det svårt att hitta några exakta svar på våra teman.

5.1 Hur blev du fosterpappa?

Våra tankar om det första frågetemat var att få en uppfattning av hur delaktiga fosterpapporna hade varit i beslutet att ta emot fosterbarn och hur processen hade sett ut i familjen i beslutet att bli familjehem. Vi ville också fånga en bild av om dagens fosterpappor hade en annan roll än gårdagens fosterpappor.

Under arbetet med analysen av fokusgruppen, blev vi varse att ordvalet i vår faktiska introduktion kan ha inneburit att gruppen talade utifrån ett vi-perspektiv mer än vad de kanske gjort om vi frågat specifikt efter deras åsikt som fosterpappor. Vår introduktion ställdes utifrån att öppna för ett ostrukturerat samtalsklimat i gruppen men det är inte omöjligt att det också påverkade svaren.

Vår introduktion av detta frågetema blev:

Hur har ni resonerat i era familjer? Vad hade ni för tankar om familjehemsuppdraget? Ni har kanske haft lite olika ingångar till att bli familjehem?

Var och en berättar om hur man kommit fram till att bli familjehem. Berättelserna är engagerade och det är tydligt att alla männen i gruppen har funderat mycket över vad som har lett dem fram till beslutet att bli fosterfamilj. Motiven är lite skiftande mellan dem, men gemensamt är att man har ett socialt engagemang i barn och ungdomar, att man vill ta ett socialt ansvar och utöka sin familj. Alla beskriver att processen har tagit lång tid. Makarna har diskuterat ingående med varandra och beslut och närmande har skett stegvis. Nästan alla har varit kontaktfamiljer eller haft liknande uppdrag innan man tagit beslut om en mer stadigvarande placering.

Vi ville ta större ansvar, inte för att få guldstjärna, men man tycker att sina egna barn har man lyckats ganska bra med. Man kan ge någon annan chansen och stödja någon annan och för att hjärtat har utrymme. (Daniel, 40 år)

Jag läste i en tidning att de sökte stödfamiljer. Min fru sa ”det är något för dig”. Vi tog kontakt med socialen och fick en kille som är femton år han har varit hos oss över tre år. (Carl 33 år)

Min fru ville ha fler barn jag sa blankt nej, jag ville inte ha fler egna barn. Alltid haft stort engagemang för utsatta barn. Vi såg en annons i tidningen och sa det här kör vi vi på. (Filip, 27 år)

Vi diskuterade länge fram och tillbaka. Efter vårt andra barn var diskussionen ska vi ha ett tredje barn eller ska vi ha någon annans barn boende hos oss. Det var en ganska lång process, kanske fyra år. (Erik, 32 år)

Vi pratade om att bilda familj förutom oss själva. Fick egna barn då dök detta upp igen med att öppna upp kärnfamiljen och att få samhället genom familjen. Det visade sig att detta var fantastiskt att hålla på med. (Gustav, 36 år)

Gruppens sociala engagemang ansluter sig väl till de svar som Ingrid Höjer fått i sin forskning tidigare. Även inställningen till att utöka sin familj och omge sig med barn är en inställning som stämmer med tidigare forskning.

Det tema som kanske kan se annorlunda ut är vem som har varit initiativtagare. I tidigare forskning beskrivs att initiativet i hög utsträckning legat hos kvinnan och mannen har blivit successivt mera delaktig. Eftersom vi har ett litet material så drar vi inga generella slutsatser utifrån vår fokusgrupp. När vi jämför det vår grupp säger om initiativ med den bild som finns hos Ingrid Höjer, tycker vi dock att våra sju fosterpappor har en annan inställning till hur initiativet har tagits i deras familjer jämfört med den huvudsakliga i Höjers material. När det gäller deltagarna i vår fokusgrupp har de varit aktiva och i två fall också den direkta initiativtagaren till att familjen har blivit familjehem.

5.2 Hur påverkar fosterföräldraskapet parförhållandet avseende:

- **Hushållsarbetet**
- **Förvärvsarbetet**
- **Ansvarsfördelningen**

Med detta temat ville vi se hur fosterpapporna i denna gruppen uppfattade arbetsfördelningen i familjen. Vi har använt begrepp som vi har lånat från Höjer. Det var också ett sätt att närma sig gruppens syn på sig själv som fosterpappor.

När gruppen avslutade det föregående temats diskussion gled de själva in på frågor närliggande vårt tänkta andra tema. Därför valde vi att inte göra en sammanhangsmarkering och ge detta temat en egen introduktion, vi ville följa gruppens egen process. Diskussionen kom att handla om mansrollen, jämlikhet mellan män och kvinnor och papparollen. Det handlade också om mannens och kvinnans olika roller och parets relation. Alla ämnena som diskuteras har genomgående ett barnperspektiv, våra gruppmedlemmar är barnorienterade och frågorna omfattas hela tiden av hur det blir för barnen samt deras starka drivkraft att vara delaktiga i sina barns vardag. Diskussionen rör sig på olika nivåer den blir bred och omfattar hela samhället inklusive skola och socialtjänst.

5.2.1 Hushållsarbetet

Ur detta materialet har vi försökt att hitta kopplingar till vårt andra tema. När det gäller arbetsfördelningen gällande *hushållsarbetet* menar gruppen att det är självklart och viktigt att man delar på uppgifterna i hemmet. Någon har en traditionell fördelning och någon annan har en medveten fördelning utifrån jämlikhet.

Det ska var jämlikt man ska dela på det som är både ansvar, arbete och det som är roligt, att man båda får del av vardagen. (Erik, 32 år)

Min fru gör allt hemma man jag har alltid fått närheten med mina barn. (Björn, 35 år)

Hemma är vi väldigt moderna och jämlika. Jag fixar lite med bilar hemma och ibland när hon är jättetrött kan hon säga att nu orkar inte jag nu går jag ut och byter bromsar och du får fixa inne och då gör vi så. (Carl 33 år)

Vi är väldigt inbitna med att vi delar på allt. Sedan att jag inte får diska, det är en sak, men jag får laga mat. Vi delar på allt. (Filip 27 år)

5.2.2 Förvärvsarbetet

När det gäller påverkan avseende *förvärvsarbete* kan vi i vår grupp se att valet att ta emot fosterbarn har medfört en förändring för paret gällande förvärvsarbetet. För alla deltagarna i vår grupp har familjehemsplaceringen inneburit att någon i paret har fått förskjuta en del eller all arbetstid till hemmet. Här finns en övervikt av kvinnor som är hemma. I fem av fallen är det i huvudsak kvinnorna som har slutat arbeta eller minskat sin arbetstid utanför hemmet.

I början blir det en sådan omställning att någon nästan måste vara hemma.
(Björn, 35 år)

Min fru har varit hemma väldigt mycket. (Anders, 40 år)

....det har varit turbulent i början så min fru har varit hemma i ett halv år eller drygt det. (Daniel, 40 år)

Jag är hemma heltid, jag vill vara hemma och få den kontakten eftersom det är en uppväxtplacering. (Filip, 27 år)

5.2.3 Ansvarsfördelning

När vi ser på materialet utifrån *ansvarsfördelning* har gruppen väldigt mycket tankar. De talar tidigt under kvällen om ansvar, jämlikhet, mansroll, föräldraroll och att vara fosterpappa. I dessa tankar finns i grunden synen på ett gemensamt ansvar för fosterbarn och egna barn. Att dela ansvaret för ett fosterbarn lika med sin partner är starkt, tydligt och medvetet. Man pratar om sina fäders papparoll, som man absolut inte vill kopiera. Dessa män snarast slåss om ansvarsutrymmet och närvaron med sina barn och fosterbarn. Det är inte så att ansvarsfördelningen behöver vara exakt inom vardagens sysslor. Man pratar mer om komplementära och medvetna rollfördelningar mellan paret. I detta ansvar ingår också att vara en självklar del av kontakterna med barnens skolor och socialtjänsten.

Det är nästan bara jag som är i kontakt med socialtjänsten. De ringer inte bara min fru utan oftast mig. (Filip 27 år)

kontakterna med socialtjänsten är ett flöde det är ingen skillnad mellan mig och min fru. Den ringer som kan göra det bästa för barnet. (Gustav 36 år)
Gemensamt ansvar om jag alltid hänvisade till min fru skulle de också börja fråga Efter henne, men om båda bär ungefär lika mycket tror jag inte att det spelar Någon roll. (Erik 32 år)

Detta med bemötande. Det kan vara bara ett tonfall, att bli bemött som en hel person och inte bara som en appendix. Det kan vara en rest från en gammal tradition Så frågan är om socialtjänsten är redo för de nya papporna. (Gustav 36 år)

det finns en förändring i hur män tänker vi vill vara med mer. (Filip 27 år)

jag är egoist brukar jag säga jag vill se mina barn växa upp (Anders 40 år)

Jag hade ingen kontakt med min far så som jag hade med morsan, så vill jag Inte ha det (Filip 27 år)

Vi lever också i en tid när vi har möjlighet att vända på det och jag kan inte tro att alla var nöjda med att vara gubbar förr. (Gustav 36 år)

Det är mer accepterat att vara hemma nu också. (Daniel 40 år)

Jag hade med barnen när jag körde buss. (Anders 40 år)

Jag har haft bra arbetsgivare där det har funnits utrymmer för barnen (Björn 35 år)

För mig är det givet att båda föräldrarna fostrar barn. Det ligger nog mer i tiden att

Dela på allting (Erik 32 år)

Jämlikhet för mig är att se att här är tid för den andre. Jämlikhet utifrån komplettering.

Den

Som är mest lämpad gör saker. Vi har olika ingång till olika barn, de väljer och den andre

Får då komplettera med de andra sysslorna. (Gustav 36 år)

Vår pojke kom med problem med sin kvinnoosyn. Utifrån det hade jag det mycket lättare Men vi har jobbat med att hon ska ta mer av gränssättning med honom och hitta vägar i detta.

.....jag finns inte alltid till hands när jag behövs och hon finns inte alltid till hands när jag

behöver det.....Det är viktigt att man är två likvärdiga personer. (Erik 32 år)

viktigt att skolan får höra fler röster om barnet både min och min frus röst...och kanske min

är viktig utifrån att det traditionellt finns mycket kvinnor. (Gustav 36 år)

5.2.4 Sammanfattning

Vår bild blir sammantaget att våra män i fokusgruppen fullt ut vill vara med och delar ansvaret för de placerade barnen om än inte i en strikt mening. Vardagens hushållsarbete fördelas efter liknande tankegångar, även om viss könsrollsindelning fortfarande gör sig gällande. När det gäller förvärvsarbetet är familjerna fortfarande påfallande traditionella där kvinnorna är de som i första hand stannar hemma hos barnen. Här möter familjen ett samhälle och ett arbetsliv som fortfarande är traditionell. Skillnader i löner, synsätt från omgivningen etc. blir starka motkrafter.

En av våra fosterpappor som arbetar i en traditionellt manlig värld och där han har fått strida för att vara föräldrarledig med sitt placerade barn gör denna reflektionen

Jag har aldrig varit med om att man har försökt att stoppa föräldrarledighet tidigare men det finns i min bransch en förlegad attityd. Många av arbetsledarna är skolade i en gammal tradition och där finns en inställning att man går inte hem, inte för att passa barn (det gör kärningen) och inte för något annat heller, man går inte hem för att man hugger av sig fingret. Det kanske blir en förändring för våra barn. (Filip 27 år)

5.3 Vad är lätt och vad är svårt i rollen som fosterpappa?

I den engelska forskningen beskrivs det att fosterpappor upplever att risken för att bli anklagad för att utsätta ett fosterbarn för sexuella övergrepp är mycket oroande och tom smått förlamande i fostran av fosterbarnen. Särskilda guider för hur män skall bete sig för att inte hamna i obekväma situationer har utarbetats. Vi vill förhöra oss lite om hur våra fosterpappor upplevde detta. Vi ville också få en bild av dagens fosterpappors

upplevelser i vad som är lätt respektive svårt i att vara fosterpappa. Vi lämnar till en början en tämligen öppen fråga till dem som formuleras:

Hur ser ni på uppdraget att vara fosterpappa i förhållande till en omvärld av skola, BUP, biologisk familj och övriga som ni tar in i ser familj utifrån er roll som fosterpappor. Vad som är lätt och svårt.

Här kommer gruppen in på flera olika svårigheter som de möter i fosterföräldrarrollen. De pratar mycket om synen i samhället på fosterbarn och svårigheter de möter pga. samhällssynen. De beskriver

hur de kan känna en press att vara superföräldrar och en grundsyn på att deras fosterbarn innebär problem. De pratar också om glädjen i att gå ge något och stunder av bekräftelse på att de gör ett bra jobb. Gruppmedlemmarna har med sig olika mängd av erfarenhet när det gäller umgänge med den biologiska familjen. Flera av dem pratar också om oro de har känt inför umgänge med biologfamiljen men också om glädjen när det fungerar bra.

Det är svårt med skolan och att där så ofta blir fel, de vet inte vem de ska prata med och det blir fel personer osv. (Gustav 36 år)

Jag har haft konflikter med skolan. Det har funnits förväntningar att man ska vara bättre som förälder som fosterförälder och det har lett till en del konflikter. Mycket möten införskolbyte med rektor och arbetslag. Ny situation med fler möten jämfört med egna barn och skolan förväntar sig att man ska vara mycket mer förälder och vara perfekt inte missa något.

(Daniel 40 år)

Det finns en syn i samhället om att det är fel på barnen. (Filip 27 år)

Ibland måste man nästan vara som en advokat för barnet. Jag var på ICA och möttes av att "här har ni fått lite att bita i"

Det enda jag möter är kommentarer runt hur man orkar med det. Det är också en dum kommentar eftersom ingen frågar hur man orkar vara förälder (Daniel 40 år och Filip 27 år)

Med fosterbarn får man lite ett betyg på sitt förälderskap. (Björn 35 år)

Man känner sig väldigt privilegierad att få stå mitt i det här. Att vara med och vara den här lilla skillnaden och få höra samtalen när förändringen sker. (Gustav 36 år)

I en första diskussion om vad som är lätt och vad som är svårt berörde gruppen inte frågan om anklagelser överhuvudtaget. Inte heller när vi ställde en direkt fråga *Känner ni någon oro för anklagelser om sexuella övergrepp?* upplevde vi att gruppen funderade över detta ämnet. Deltagarna är väl medvetna om ämnet och flera är också mycket insatta i problematiken men det finns en stor samstämmighet i gruppen att det är en situation man får hantera om den uppkommer. Det finns andra anklagelser som de upplever som mer aktuella och svårhanterliga och annan oro som upptar dem.

Jag har blivit anklagad för att ha hotat med våld. Att få en anklagelse om att man skulle slå ner en fosterpojke känns inte så roligt. (Gustav 36 år)

Det här med anklagelser och angrepp på parrelationen är jobbigt. (Erik 32 år)

Det kommer kanske en dag när de ska flytta hem, och då kommer en brytning som känns jättejobbig, det tänker jag nog mer på. (Daniel 40 år)

När våra gruppmedlemmar talar om svårigheter med familjehemsuppdraget kommer det till stor del att handla om bemötande från omvärlden. De upplever att deras placerade barn bemöts fördomsfullt av skola och samhälle. De beskriver en liknande situation för sig själva att de blir analyserade och har en press från omvärlden. Vi upplever att de känner en glädje i hur livet fungerar i familjen och en glädje i kontakten med barnens biologiska föräldrar. När vi i vårt arbete har mött engagerade fosterpappor som tar stor del av familjehemsuppdraget har den sortens odramatiska förhållningssätt som också tycks genomsyra vår fokusgrupp varit väldigt framgångsrik i förhållande till just biologfamilj. Vi funderar dock över om det är det odramatiska förhållningssättet som för med sig att det inte fungerar så väl i kontakterna med skola och omvärld, som kanske problematiserar dessa barn i överkant. Kanske är det

så att samhället inte delar våra fosterpappors syn på att ”barn är barn och de måste man kriga för oavsett om de är placerade eller ej.”

5.4 Är fosterpappor en utnyttjad resurs?

Robbie Gilligan kommer fram till i sin forskning att de engelska (irländska?) fosterpapporna har mycket att ge, men används inte fullt ut. De deltar endast till viss del och med vissa funktioner. Det var därför lite spännande att se om våra fosterpappor skulle känna igen sig på något sätt i detta resonemang.

Frågan fomulerades helt som ovan: *Är ni en utnyttjad resurs?*

Våra gruppmedlemmar tycktes i stort sett se denna fråga som mycket provokativ och man kände inte igen sig i den beskrivningen. Ingen av deltagarna i gruppen upplevde att de var utnyttjade på den direkta frågan. På andra ställen i materialet fanns det emellertid någon enskild reflektion om att man kunde vara mer aktiv i förhållande till skolan för att skapa samling runt barnet.

Istället såg man sig som en väl utnyttjad resurs och man ville vara använd.

Vi har alla sagt att vi in i detta tillsammans med våra fruar och har varit delaktiga hela tiden vi är väl i så fall en utnyttjad resurs. (Daniel 40 år)

Jag tycker att jag används hela tiden. Jag vill bli använd. (Gustav 36 år)

Jag tror att vi tar väldigt mycket ansvar och det är ett stort åtagande som kräver ett stort engagemang. (Erik 32 år)

Att fosterpapporna skulle vara oanvända är inte en bild som vår grupp känner igen sig i. De ser sig alla som delaktiga och aktiva i att fostra barn och att gemensamt med sina fruar bära ansvaret för det uppdrag som familjen tagit på sig. De resonerar dock vid ett flertal tillfällen om fosterpappors egna ansvar för att bli delaktiga, sedda och använda av myndigheter och övrig omgivning runt barnet. Sammantaget upplever vi att våra fosterpappor är väldigt nöjda med sina liv och de val familjen har gjort. De beskriver också hur uppdraget som fosterfamilj tillför något till deras liv som de inte hade innan, och att det inte måste vara som för många andra.

Man kan göra så här också (Erik 32 år)

6. Slutdiskussion

Vi började detta arbetet med en idé om att undersöka om dagens unga fosterpappor hade några tankar eller reflektioner som skiljde sig från de som vi har blivit presenterade för via forskning och föreläsningar under vår vidareutbildning.

Vår förförståelse för ämnet var helt grundat på egen erfarenhet inom arbetet som familjehemssekreterare där vi båda har haft en ”magkänsla” att det har hänt något med fosterpapporna. I mötet med forskare från England och Irland inom området gav de oss en bild av fosterpappor som vi inte riktigt kände igen. Samtidigt fick vi inspiration att utforska hur våra svenska fosterpappor ser på sin uppgift och sin roll. Den svenska forskare som har studerat den här gruppen är Ingrid Höjer. När vi läser och tar till oss hennes forskning, som berör fosterpapporna, blir vår sammanfattande känsla, att

där de fosterpappor som hon möter befinner sig efter flera års uppdrag, där är de unga papporna vi möter i vår grupp redan vid det första hembesöket.

Den traditionella familjen där kvinnan är i centrum och där fosterföräldraskapet drar in mannen mot familjens mitt som Höjer beskriver, är en bild som bara delvis stämmer på de unga familjerna. Vårt antagande var att de fosterfamiljer, som vi möter och som är under 40 år, har en delvis annan familjestruktur.

Genom att använda en fokusgrupp hade vi en förhoppning om att inte låta våra tankar styra frågorna. Vi ville låta de ämnena som gruppen själva tog sig an bli dominerande i samtalet och att vi i efterhand i analysen skulle kunna se om det fanns bärlighet för våra antaganden eller ej.

Vi har i vår fokusgrupp fått möta sju kloka och engagerade fosterpappor där vår samlade bild och beskrivning av dem är att det är fosterpappor som:

- är aktiva och drivande i beslutet att bli familjehem tillsammans med sin partner
- delar fosterföräldransvaret fullt ut och inte bara är lekpappor
- känner sig använda och som vill bli använda
- tycker att svårigheter med en placering främst ligger i omvärldens syn på barnet och på dem själva
- har ett starkt barnperspektiv och som ser barnets hela värld
- inte tycker att risken för att bli anklagad för sexuellt övergrepp är det svåraste vid en familjehemsplacering

Denna beskrivning av vår grupp stämmer väl överens med den ”magkänsla” som ledde oss in i vår undersökning. Vi vill återigen dock poängtera att vi har ett litet material och att det inte går att göra några generaliseringar utifrån detta.

Vi kan bland våra pappor se att de delvis vill mer när det gäller ansvarsfördelning än vad de kan leva upp till. När det gäller fördelning av förvärvsarbete är det fortfarande så att det är kvinnorna som i högre utsträckning än männen arbetar hemma på heltid. Det är också kvinnorna som minskat sin arbetstid utanför hemmet mer än männen. Det kan vara så att det är de allmänna värderingarna i samhället, som gör att fördelningen när det gäller förvärvsarbete utanför hemmet fortfarande är en manlig norm och även för våra fosterpappor är detta något som är svårt att bryta. En av fosterpapporna säger också att ”det kanske blir lättare för våra barn”.

Flera av de drivkrafter som Höjer finner i sin forskning tycker vi stämmer väl in på den gruppen vi mötte. Att ha barn som livsplan stämmer väl överens med gruppens beskrivning om en önskan att utöka sina familjer. Upplevelsen av att ha ett gott liv där det finns ett överskott att dela med sig av kommer också fram när männen beskriver sina familjer och de egna barnen. I vår grupp fanns också ett väldigt stort socialt ansvarstagande och en medveten önskan om att göra på ett annat sätt än den traditionella kärnfamiljen. Att öppna sina familjer och släppa in samhället var något som gruppen aktivt tagit ställning för och såg som något positivt. Fosterföräldraskapet tillförde en extra dimension till familjelivet som de inte hade kunnat få på något annat sätt. Detta stämmer väl med Höjers uppfattning om att den öppna familjen fortfarande existerar.

Vad gruppen funderade över och även vi, är om det är samhället som inte hänger med i dessa fosterpappors utveckling som deltagande förälder. Männen menar att detta är tydligast i förhållande till skola och socialtjänst.

Under fokusgruppens samtal får familjehemssekreterarna ett mycket gott betyg av deltagarna men de är ganska kritiska till socialtjänsten i övrigt. Säkerligen speglas denna inställning av att det sitter två familjehemssekreterare i rummet. Flera i gruppen har tankar och funderingar runt om ”socialtjänsten är mogen för de nya papporna”. Vi hade en tanke i början av detta arbete om att det kanske skulle

kunna vara vårt förhållningssätt till fosterpapporna som gjort dem mer aktiva, men efter mötet med gruppen får vi istället bilden av att det kanske är tvärtom.

När vi stämmer av våra tankar mot Schofield och Gilligans forskning om framgångsfaktorer för en bra familjehemsplacering och fosterpappors betydelse för familjehemsplacerade barns positiva utveckling tycker vi oss kunna se att de fosterpapporna som deltog i vår fokusgrupp var inte bara viktiga i att bygga självförtroende och stödja självständighet hos fosterbarnet. De är också i hög utsträckning medverkande i att erbjuda tillgänglighet, inlevelseförmåga från fosterföräldern och erbjuda familjegemenskap.

Simon Newstone har i sin artikel från 2004 givit några punkter som har samband med en placerings stabilitet. Genom att lyssna på våra fosterpappor får vi en i princip 100% överensstämmelse mellan det förhållningssätt som våra fosterpappor har och de områden som Newstone beskriver som särskilt relevanta. Man bör dock extra beakta hur urvalsprocessen till vår fokusgrupp har gått till och vara väldigt försiktig med slutsatser om att det fungerar så här för att vår grupp är född 1966 och senare. Det är sannolikt mer en funktion av vilka fosterpappor som tilltalas av att prata om sitt fosterförälderskap med andra fosterfäder i den här formen.

Vi vill gärna tro att dessa fosterpappor representerar dagens unga fosterpappor, det kan vi inte veta och vår grupp är alltför liten för det. Att fortsättningsvis när man forskar runt fosterbarn och fosterfamiljer kan man kanske få ett ytterligare perspektiv genom att alltid beakta generationskillnader samt att ha ett tydligt genusperspektiv.

Vi upplever att vi fick en del av våra antaganden bekräftade av vår fokusgrupp, det fanns också många likheter med tidigare forskning. Vi hade gärna fortsatt att utforska det som gjorde oss mest positivt överraskade och det var männens tydliga barnperspektiv och barnorientering. Eftersom just dessa män är fosterföräldrar känns det särskilt viktigt då deras närvaro är av mycket stor vikt för de placerade barnen.

Referenser

Gilligan, Robbie (2000) *Men as foster carers A neglected resource?* Adoption & Fostering volume 24 nr 2

Höjer, Ingrid (2001) *Fosterfamiljens inre liv* Göteborg: Institutionen för socialt arbete, universitetet

Newstone, Simon (2004) *Men who foster*. RHP Companion to Foster Care 2nd edition

Wibeck, Victoria (2000) *Fokusgrupper*, Lund, Studentlitteratur